

Враховуючи необхідність використання зарубіжного досвіду, оцінювання ризиків державного бюджету України доцільно проводити згідно з рекомендаціями МВФ [6]. Зокрема МВФ рекомендує до річного бюджету додавати т. з. "Заяву про фінансові ризики", в якій інформація про ризики має бути подана за такими їх елементами:

- ризик зміни ключових припущень, що лежать в основі прогнозів;
- умовні зобов'язання – до них можуть відноситись гарантії, гарантії захисту та гарантійні зобов'язання; неоплачений капітал; судові позови проти органів державного управління;
- невизначеність розмірів конкретних видаткових зобов'язань – інформацію про такий ризик потрібно надавати у випадках, коли в бюджеті передбачені асигнування для покриття витрат за певною статтею або видом діяльності, але при цьому ситуація характеризується дещо більшим, ніж зазвичай, ступенем невизначеності щодо розмірів імовірних витрат;
- інші статті, які не включені в бюджет через невизначеність відносно термінів, обсягів або настання відповідних подій.

Згідно із цими рекомендаціями, ризики бюджету (фінансові ризики) мають бути не лише описані, але й, якщо це можливо, кількісно оцінені.

Висновки. Розглянуті методи аналізу можуть бути використані під час оцінювання ризиків як державного, так і місцевих бюджетів. Використання науково обґрунтованої методологічної бази оцінювання ризиків дасть змогу сформулювати теоретичні засади ризико орієнтованого управління у бюджетній сфері.

Література

1. Янов В.В. Бюджетные риски муниципальных образований: содержание методов оценки / В.В. Янов // Экономика и управление: новые вызовы и перспективы. – 2011. – Т. 1. – № 2. – С. 324-327.
2. Каючкина М.А. Бюджетные риски в процессе исполнения муниципальных бюджетов : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.10 – "Финансы, денежное обращение и кредит" / М.А. Каючкина; Сам. гос. эконом. ун-т, 2008. – 20 с.
3. Степанова Е.А. Управление рисками изменения доходов территориальных бюджетов : автореф. дисс. на соискание учен. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.10 – "Финансы, денежное обращение и кредит" / Е.А. Степанова; Кубан. гос. ун-т, 2007. – 20 с.
4. Яшина Н.И. Некоторые теоретические и методические аспекты оценки рисков расходов бюджета / Н.И. Яшина // Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского. – Сер.: Экономика и финансы. – 2004. – № 1. – С. 162-167.
5. Балдич Н. Менеджмент ризиків у сфері публічних фінансів / Н. Балдич // Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президенті України : наук. журнал. – 2008. – № 2. – С. 85-94.
6. Руководство по обеспечению прозрачности в бюджетно-налоговой сфере / Междунар. валют. фонд, Упр. по бюджет. вопр., 2001. – 105 с.

Карагозлю Ю. Теоретические аспекты оценки бюджетных рисков

Рассмотрены существующие методики оценки финансовых рисков с целью установления наиболее оптимального набора методических приемов качественной и количественной оценки рисков доходной и расходной частей бюджетов на государственном и местном уровнях. Отмечена необходимость учета зарубежного опыта оценки бюджетных рисков. Особое внимание уделено методам статистического анализа, который позволяет количественно оценить бюджетный риск.

Ключевые слова: бюджетный риск, количественная оценка риска, качественная оценка риска.

Karahozlyu Yu. Theoretical and practical considerations of budget risk assessment

The existing methods of estimation financial risks in order to establish the optimal set of methodical receptions of qualitative and quantitative risk assessment the revenue and expenditure parts of the budget at the national and local levels are considered. The necessity of taking into account the foreign experience evaluation of budgetary risks is stressed. Particular attention is paid to methods of statistical analysis, which allows to quantify the budget risk.

Keywords: budget risk, quantitative risk assessment, qualitative risk assessment.

УДК 336.71

Здобувач Р.П. Качур¹ – Львівська КА

ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА РЕАЛЬНИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Розглянуто особливості залучення іноземних інвестицій у національну економіку, розкрито їхню сутність і представлено динаміку прямих іноземних інвестицій у докризовий, кризовий і післякризовий періоди. Висвітлено вплив прямих іноземних інвестицій на реальний сектор національної економіки. Ґрунтовно проаналізовано залучення прямих іноземних інвестицій в основні галузі економіки у післякризовий період.

Ключові слова: прями іноземні інвестиції, реальний сектор економіки, національна економіка.

Вступ. Ринкова трансформація української економіки потребує вирішення питань щодо структурної перебудови та проведення економічних реформ, що можливо за умови високоефективного інвестиційного процесу та активізації інвестиційної діяльності. Важливе значення в цьому процесі має формування дієвого механізму інвестиційного фінансування вітчизняної економіки та забезпечення її інвестиційної привабливості.

Інвестиційний ринок, акумулюючи підприємницький, державний і мішаний капітал, забезпечує доступ до сучасних передових технологій і менеджменту та є одним із найважливіших сегментів вітчизняного ринку. Але внутрішніх інвестицій здебільшого не вистачає, тому для реалізації великих інвестиційних проектів потрібно залучати зовнішні інвестиції.

Дослідженнями цієї проблеми вже протягом тривалого часу займаються зарубіжні вчені-економісти: П. Дж. Гітман, М.Д. Джонк, М.М. Крейніна, О.В. Мартенс, Д. Норкотт, Е. Хелферт, Р. Хорт, С. Баренс, У. Шарп та інші.

У нашій країні зазначені вище дослідження розпочалися лише в умовах переходу до ринкової економіки. Теоретичні і практичні аспекти проблеми інвестування, як внутрішнього, так і зовнішнього, а також питання інвестиційної привабливості висвітлено в наукових працях таких вітчизняних учених-економістів, як: І.О. Бланк, Г.І. Башнянин, А.І. Загородній, В.І. Слейко, В.І. Карсекін, Я. Комаринський, М.І. Крупка, Т.В. Майорова, А.М. Мороз, С.В. Мочерний, А.А. Пересада, А.М. Поручник, С.К. Реверчук, П.С. Рогожин, Г.В. Стракович, Н.О. Татаренко, Ф.М. Турко, В.С. Шевчук, В.І. Федоренко, О.М. Ястремська та інших.

¹ Наук. керівник: проф. В. І. Слейко, д-р екон. наук

Проте не досить повно розкрито питання інвестиційного забезпечення сфери підприємництва і реального сектору національної економіки, особливо залучення прямих іноземних інвестицій, механізмів їх використання та впливу на розвиток вітчизняної економіки. А тому ця тема є досить важливою і актуальною та потребує нових досліджень у цій сфері.

Мета дослідження – розкриття суті прямих іноземних інвестицій, особливостей залучення в національну економіку та їх позначення на реальному секторі вітчизняної економіки.

Вклад основного матеріалу. Реалізація стратегічних напрямів економічної політики держави значною мірою залежить від розвитку інвестиційного ринку. Інвестиції є основою для розвитку як окремих суб'єктів господарювання, так і національної економіки загалом. Внаслідок інвестування коштів в економіку істотно збільшуються обсяги виробництва, зростають валовий внутрішній продукт і національний дохід, динамічно розвиваються стратегічні та пріоритетні галузі національної економіки, запроваджуються нові технології, задовольняється попит на ті чи інші товари і послуги. Отриманий приріст національного прибутку знову накопичується, триває подальше збільшення виробництва, процес повторюється безперервно. Таким чином, інвестиції, що утворюються за рахунок національного прибутку, внаслідок його розподілу, зумовлюють його ріст.

Проте, як свідчить статистика, внутрішніх інвестиційних ресурсів для інтенсивного розвитку національної економіки не вистачає, ось тому і потрібно залучати зовнішні іноземні інвестиції. Іноземний капітал сьогодні особливо необхідний у тих сферах економіки, активізація яких допоможе вивести її з кризового стану та зняти наростаюче соціальне напруження в суспільстві. Це, насамперед, сфера наукомісткого виробництва; виробництво товарів, які замінили б імпорتنі поставки; товарів широкого вжитку, іншої життєво потрібної важливої продукції.

У реконструкції та модернізації має потребу досить багато вітчизняних підприємств і виробництв. Участь іноземного капіталу могла б істотно активізувати розробки в паливно-енергетичній галузі, пошуках нових родовищ газу, нафти та кам'яного вугілля тощо. Залучення прямих іноземних інвестицій було б дуже корисним у вирішенні низки вузлових завдань, таких як:

- активізація видобування та перероблення енергоресурсів;
- розвиток електроенергетичної галузі;
- різке зниження обсягів палива та енергії в господарському комплексі на основі переходу до енергоощадних технологій;
- комплексна модернізація діючих і створення нових виробництв і процесів на базі сучасної техніки та прогресивних технологій, що забезпечують стійке зростання ефективності та безпеки виробництва, а також докорінне поліпшення умов праці;
- зниження негативного впливу металургійного та нафтохімічного комплексів на навколишнє середовище на основі використання екологічно чистих технологічних процесів у виробництві, транспортуванні та споживанні енергоресурсів;
- збільшення обсягів випуску конкурентоздатної продукції та продукції на експорт тощо.

Із метою створення сприятливих умов щодо залучення іноземних інвестицій постійно розробляють відповідні заходи і програми розвитку інвестиційної діяльності. Динаміка прямих іноземних інвестицій у вітчизняну економіку має зростаючий характер (рис. 1).

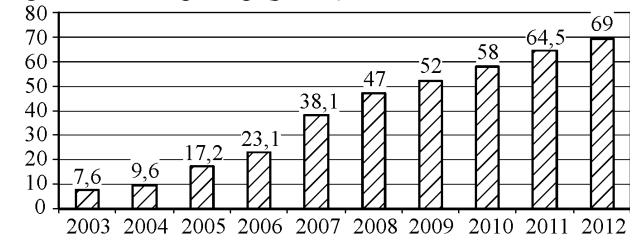

Рис. 1. Динаміка прямих іноземних інвестицій в економіку України у 2003-2012 рр. (на кінець періоду), млрд дол. США [1, с. 9]

Проте, як видно із рис. 1, у кризовий і післякризовий періоди зростання істотно уповільнилось. Якщо в докризовий період зростання прямих іноземних інвестицій становило до 30 %, а в деякі роки і до 70 %, то в період із 2009 до 2011 рр. таке зростання було на рівні лише 11 %.

Варто зазначити, що у кризовий період спостерігався істотний вплив іноземних інвестицій, особливо в банківській системі. Розгортання світової фінансової кризи та поширення її ефектів на Україну зумовило сповільнення припливів довгострокового капіталу, значний вплив короткострокових фінансових ресурсів та падіння експортних надходжень і, як наслідок, істотне послаблення обмінного курсу гривні [2, с. 3].

Звичайно, така ситуація на фінансовому ринку істотно позначилась і на реальному секторі економіки. У 2009 р. зниження зовнішнього попиту та світових цін унаслідок глобальної кризи зумовили істотне зменшення надходжень від експорту товарів і послуг – на 36,5 % [3, с. 3], адже експорт товарів зменшився на 40,3 %. Цьому також сприяло зменшення ціни експорту, які були на 34,1 % 2009 р. нижчими, ніж 2008 р. [3, с. 4].

Обсяг чистого припливу прямих іноземних інвестицій 2009 року був у 2,1 раза меншим, аніж 2008 р. – 4,7 млрд дол. США (4 % від валового внутрішнього продукту (ВВП) порівняно з 5,5 % від ВВП попереднього року). Скорочення припливу прямих іноземних інвестицій було зумовлене, передусім, несприятливими умовами інвестування: високою політичною та економічною невизначеністю, зростанням недовіри іноземних інвесторів, зниженням дохідності вітчизняного виробництва.

Варто зазначити, що найменшим чистий приплив іноземних інвестицій був у першому кварталі – 3 млн дол. США. Протягом наступних кварталів чисті надходження хоча і перевищували 1,2 млрд дол. США, однак більшість інвестицій було спрямовано та рекапіталізацію окремих банків, а не реального сектору національної економіки. Відповідно, частка інвестицій у банківській сектор залишалася найбільшою – 40 % [3, с. 7].

У цілому за станом на 01.01.2010 р. нагромаджений обсяг інвестицій у вітчизняну економіку становив 52 млрд дол. США, що в розрахунку на одну особу дорівнює 1 132 дол. США, збільшившись за рік на 11,1 %. Однак цей

рівень залишається все ще на порядок нижчим, ніж у сусідніх країнах (наприклад, на кінець 2008 р. в Росії – 1,5 тис. дол. США на одну особу, у Польщі – 4,2 тис. дол. США, у Чехії – 11,1 тис. дол. США на одну особу) [3, с. 7].

Як видно із рис. 1, у післякризовий період спостерігається поступове нарощування прямих іноземних інвестицій. Проте в той період і до сьогодні найбільшим реципієнтом прямих іноземних інвестицій залишається фінансовий сектор, у якому сконцентровано третину іноземного капіталу. Окрім цього, п'яту частину коштів іноземних інвесторів зосереджено в металургійному виробництві, майже 10 % – в операціях із нерухомістю, оренді, інжинірингу та послугах підприємцям, близько 80 % – в оптовій торгівлі, до 5 % – у будівництві (рис. 2).

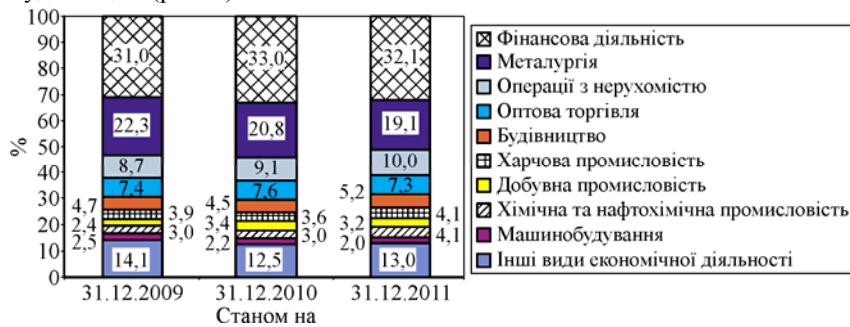

Рис. 2. Концентрація капіталу іноземних інвесторів за видами економічної діяльності (сформував автор на основі [4, с. 7; 5, с. 7])

Виходячи із даних рис. 2, бачимо, що в основні галузі національної економіки надходить більше ніж 50 % прямих іноземних інвестицій. Це, звичайно, позитивно впливає на реальний сектор національної економіки, що виражається у збільшенні обсягів випуску товарів і послуг, валового внутрішнього продукту, обсягу реалізованої промислової та сільськогосподарської продукції, обсягу роздрібного товарообороту (табл.).

Табл. Основні показники економічного розвитку України (у фактичних цінах, млн грн)

Рік	Випуск товарів і послуг	Валовий внутрішній продукт (номінальний)	Обсяг реалізованої промислової продукції	Обсяг продукції сільського господарства	Обсяг роздрібного товарообороту
2005	1 048 481	441 452	468 563	92 540	94 332
2006	1 252 209	544 153	551 729	95 730	129 952
2007	1 650 992	720 731	717 077	109 985	178 233
2008	2 196 052	948 056	917 036	152 210	246 903
2009	2 072 549	913 345	806 551	153 800	230 955
2010	2 516 699	1 434 130	1 065 108	184 900	280 890
2011	3 064 567	1 747 964	1 120 325	248 408	350 059

Джерело. Сформував автор на основі [6, с. 40].

Варто зауважити, що чисті залучення реального сектору на зовнішніх ринках у післякризовий період почали істотно зростати і 2010 р. становили 3,4 млрд дол. США, 2011 р. – 5,2 млрд дол. США, що в 1,5 раза перевищили

рівень попереднього року, а у другому кварталі 2012 р. приплив прямих іноземних інвестицій в Україну залишався значним (1,8 млрд дол. США), у цілому з початку року – 3,9 млрд дол. США, що на 17 % більше, ніж за аналогічний період попереднього року. Як і 2011 р., основну частину припливу прямих іноземних інвестицій в Україну становили надходження коштів до реального сектору економіки (понад 90 %) [1, с. 6].

Висновок. Провівши ґрунтовний аналіз залучення прямих іноземних інвестицій в українську економіку, можна стверджувати, що їхнє зростання істотно впливає на реальний сектор національної економіки.

Література

1. Платіжний баланс і зовнішній борг України: II квартал 2012 року: щоквартальне аналітично-статистичне видання НБУ. – 2012. – 111 с.
2. Платіжний баланс і зовнішній борг України: 2008: щоквартальне аналітично-статистичне видання НБУ. – 2009. – 95 с.
3. Платіжний баланс і зовнішній борг України: 2009: щоквартальне аналітично-статистичне видання НБУ. – 2010. – 103 с.
4. Платіжний баланс і зовнішній борг України: 2010: щоквартальне аналітично-статистичне видання НБУ. – 2011. – 105 с.
5. Платіжний баланс і зовнішній борг України: 2011: щоквартальне аналітично-статистичне видання НБУ. – 2012. – 123 с.
6. Бюлетень Національного банку України: щомісячне аналітично-статистичне видання НБУ. – 2012. – № 10 (235). – 187 с.

Качур Р.П. Прямые иностранные инвестиции и их влияние на реальный сектор экономики Украины

Рассмотрены особенности привлечения иностранных инвестиций в национальную экономику, раскрыта их сущность и представлена динамика прямих иностранных инвестиций в докризисный, кризисный и послекризисный периоды. Освещено влияние прямих иностранных инвестиций в реальный сектор национальной экономики. обстоятельно проанализированы привлечения прямих иностранных инвестиций в основные отрасли экономики в послекризисный период.

Ключевые слова: прямые иностранные инвестиции, реальный сектор экономики, национальная экономика.

Kachur R.P. Foreign direct investment and their impact on the real economy of Ukraine

The features of foreign investment in the national economy, reveals their essence and presents dynamics of foreign direct investment in the pre-crisis, crisis and post-crisis periods. The impact of foreign direct investment in the real sector of the national economy. Thoroughly analyzed FDI in key sectors of the economy in the post-crisis period.

Keywords: foreign direct investment, the real economy, national economy.

УДК 336.22

Здобувач С.П. Лазур¹ – Львівська КА

ПОДАТКОВІ ВАЖЕЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

Проведено оцінювання динаміки видатків зведеного бюджету України соціального спрямування та їх структури. Встановлено ступінь кореляційного зв'язку між рівнем соціальних видатків та податковим навантаженням. Визначено місце України

¹ Наук. керівник: проф. Г.І. Башнянин, д-р екон. наук – Львівська КА